

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteossa koulutuksen ja tutkimuksen merkitys tunnistetaan taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin mahdollistajana, oppiminen ja koulutus sekä tutkiminen ja tutkimus osana ihmisyyttä ja sivistystä sekä merkityksellistä elämää. Sivistys puolestaan luo edellytyksiä hyvinvoinnille, kansalaisyhteiskunnalle, osallisuudelle ja luottamukselle. Tarkastelussa katse on vuodessa 2040: Perspektiivi sallii visioinnin, mutta toisaalta edellyttää konkreettisia suunnitelmia ja toimenpiteitä.

Selonteossa on tunnistettu, että tavoitteiden saavuttamisen edellytys on riittävä ja ennakoitava rahoitus. Tämä on tunnistettu myös koulutuksen arjessa. Toimeenpanosuunnitelmassa tulisi konkretisoida resurssien kohdentamista ja ennakoitavuutta mahdollisissa rahoitusmalleja ja koulutuksen rakenteita koskevissa muutoksissa.

Tärkeää on, että selonteon kanssa samaan aikaan valmistelussa olleet uudistukset, kuten oppivelvollisuuden laajentaminen, parlamentaarinen jatkuvan oppimisen uudistus ja TKI-kartta, muodostavat ehjän ja loogisen tulevaisuuskuvan lausunnon olevan koulutuspoliittisen selonteon kanssa.

Toisen asteen koulutuksen koulutusmuotojen erityispiirteitä ja profiileja ei selonteossa tunnisteta kattavasti. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa yli kolmekymmentävuotiaiden aikuisten osuus kasvaa jatkuvasti. Tämä trendi oletettavasti jatkuu, kun nuorisoikäluokkien pientyminen 2030-luvulla alkaa. Aikuisista oppijoista merkittävä osa opiskelee hankkiakseen työssä tai uralla tarvitsemaansa uutta osaamista, joka voi olla täydentävää, laajentavaa tai syventävää ammatillista osaamista tai esim. esimiestehtäviin siirtymisen edellyttämää johtamisosaamista. Jatkuvan oppimisen kuvaus voisi tältä osin olla selkeämpää.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen profiloinnissa tulisi kuvata koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa keskeisiä työelämäyhteyksiä sekä koulutuksen jälkeistä työllistymisen tavoitetta.

Ammatillinen koulutus on myös tapa uudistaa työelämää ja tukea organisaatioita ja toimialoja muutostilanteissa.

Jatkuvan oppimisen tavoitteeseen liittyy keskeisenä kaikkien oppimisen mahdollisuuksien tunnistaminen. Koulutuskeskus Salpauksen oppimisen maisemassa oppilaitoksen tarjontaan yhdistyvät oppijan erilaiset elämänaalueet työelämän tilaisuudet, vapaa-aika, harrastukset – kuten vapaa sivistystyö - ja eteen tulevat satunnaisetkin tilaisuudet uuden oppimiseen. Tällä kuvauksella viestimme koulutusjärjestelmän ja työelämän välistä tiivistä ja molempia uudistavaa yhdessä tekemistä ja vuorovaikutusta, mutta myös yksilön henkilökohtaisten oppimisen mahdollisuuksien tunnistamista.

On myös syytä tarkastella nopeaa muutosta työelämän organisaatioiden ja koulutusjärjestelmän yhteisenä haasteena. Vastaukset tarvittavan osaamisen kehittämiseen löydetään yhdessä ja oppiminen on usein uuden osaamisen haltuunottoa ja ratkaisujen kehittämistä työssä. Näkemyksemme mukaan oppimista ja osaamisen kehittymistä tulisi tarkastella holistisemmin, kuin vain koulutusjärjestelmän sisällä tapahtuvana. Työelämälähtöisyys ja osaamisperusteisuus on jo nyt osa toisen asteen ammatillista koulutusta, mutta se voisi kattaa koulutusjärjestelmää laajemminkin. Tällöin koulutusjärjestelmän keskeinen tehtävä olisi osaamisen validointi – osaamisen näkyväksi tekeminen ja määrittely.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa esitetty tavoite kaikkien kansalaisten oikeudesta oppia sekä mahdollisuudesta kehittää ja uudistaa osaamistaan elämän eri vaiheissa ovat erinomaisia tavoitteita. Koulutuksen saatavuus koko maassa, koulutus- ja tutkintojärjestelmien joustavuus, teknologian hyödyntäminen oppimisen tukena sekä ajasta ja paikasta riippumaton oppiminen ja opiskelu ovat kaikki tavoitteina perusteltuja.

Ammatillisen koulutuksen tehtävä on tunnistettava sekä jatko-opintoihin suuntaavana että työelämässä tarvittavan osaamisen varmistamisena, työelämään siirtymisenä tai uralla etenemisenä. Selonteossa pitäisi kuvata myös työikäisten ja työssä olevien osaamistason nostamiseen ja uralla etenemiseen tarkoitettuja ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Selonteossa ei siten myöskään luoda kokonaiskuvaa, jossa koulutusjärjestelmä on osa työ- ja elinkeinoelämää, ja jossa myös yritykset osallistuvat työelämässä toimivien täydennyskoulutukseen. Nyt selonteossa kouluttautumisen polkuna näyttäytyy perusopetuksen jälkeen lukio/amatillinen tutkinto ja korkeakoulu/yliopisto.

Selonteossa kielitaitoa korostetaan, vieraskielisten osuus väestöstä tunnistetaan ja sen toivotaan kasvavan. Kansainvälisyys olisi nähtävä myös osana toimialojen, työelämän ja organisaatioiden kehittämistä. Siksi myös ammatillisessa koulutuksessa englanninkielisen tai muun kielisen koulutuksen tarve olisi tunnistettava.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuksen lainsäädännön uudistamista kokonaisuutena on kannatettava ja sen tavoitteena tulisi olla nykyistä tasaisempi ja vahvempi osaamisena nuoren siirtyessä toiselle asteelle. Jokaisen lapsen ja nuoren tulee saada sellaiset lukemisen, laskemisen ja kirjoittamisen perusvalmiudet, että jatko-opinnot ovat mahdollisia ja toisen asteen koulutustavoitteet voidaan saavuttaa.

Suunniteltu suomi/ruotsi toisena kielenä (S2) -opetuksen kehittämis-ohjelman käynnistäminen ja laadukas suomi/ruotsi toisena kielenä -opintopolku koulutusjärjestelmän kaikille kouluasteille on tarpeen ja kannatettava.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Selonteossa kokonaisvaltaisella toisen asteen koulutuksen toimintatapojen ja rakenteiden uudistamisella vastataan yleissivistäviin ja ammatillisiin tavoitteisiin ja jatkuvan oppimisen uudistuksen tarpeisiin. Olisi toivottavaa tarkentaa tätä kokonaisvaltaista uudistusta, koska ammatillisen koulutuksen reformi oli merkittävä ja suuri koulutuspoliittinen uudistus. Vaikka kokemukset ovat kannustavia sen toimeenpano on edelleen menossa ja kehitämme edelleen joustavia ja yksilöllisiä oppimispolkuja, osaamisperusteisuutta, osaamisen tunnistamista ja tunnustamista sekä työelämäyhteyksiä.

Myös suunniteltujen ja tulevien muutosten aikana ammatillisen koulutuksen rahoitus on turvattava ja sen täytyy olla ennakoitavissa. Toistuvasti haettava ja erissä myönnetty rahoitus pirstaloi rahoituksen kokonaisuutta ja vaikeuttaa tulevaisuuden suunnittelua.

Selonteossa olisi kuvattava ammatillisen koulutuksen rooli työelämän kehittämisessä, muutostilanteisiin vastaamisessa sekä työllisyyden ja yrittäjyyden edistämisessä. Osaamisella on edelleen merkittävä rooli alueellisen elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin varmistamisessa ja tätä osaamista tuottaa korkeakoulujen ohella myös toisen asteen ammatillinen koulutus. Tässä osaavan työvoiman saatavuuden varmistamisessa eri koulutusasteita ja -aloja yhdistävä palvelutarjonta ja sen kehittäminen on keskeistä. Päijät-Hämeessä LAB-ammattikorkeakoulu ja Koulutuskeskus Salpaus toteuttavat jo nyt yhdessä työelämän tarpeesta lähteviä koulutuskokonaisuuksia.

Pidämme myös kannatettavana tavoitetta uudistaa erikoisammattitutkintoja joustaviksi ja räätälöitäviksi osaamiskokonaisuuksiksi, joihin voidaan yhdistää erilaisien ammatillisten tutkintojen, lukiokoulutuksen ja korkeakoulutuksen sisältöjä.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välisen yhteistyön edistäminen on tarpeen. Ammatillisten tutkintojen osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita ja lukion opintojaksoja

joustavasti yhdistämällä ja yhteistä tarjontaa rakentamalla voidaan toisaalta vähentää päällekkäistä tarjontaa ja toisaalta turvata paikallista koulutustarjontaa. Pitäisimme tarkastelun arvoisena myös mahdollisuutta yhdistää lukiokoulutukseen ammatillisia tutkinnonosia. Näin paikallisesti voisi rakentaa tarjontaa, joka mahdollistaisi ammatilliseen osaamiseen suuntaavan lukiokoulutuksen. Ammatillisen tutkinnonosan merkitys olisi silloin lukiotutkintoa erikoistava: Koulutuskeskus Salpaus tarjoaa Heinolan lukion opiskelijoille mahdollisuutta suorittaa media-alan opintoja.

Ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien osuutta tutkinnossa ei ole mielestämme syytä lisätä. Nykyinen tutkinto mahdollistaa yhteisissä tutkinnonosissa 35 pistettä, yhteisten tutkinnon-osien lisäopintoja, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja 25 pistettä ja korkeakouluopintoja 15 pistettä, jolloin opiskelijalla voi olla 75 pistettä muita kuin puhtaasti ammatillisia opintoja.

Pidämme kannatettavana tavoitetta, jossa laaditaan kansallinen oppimisympäristöjen digitalisointia ja digitaalisia oppimiskäytäntöjä koskeva strategia sekä sitä toteuttava toimenpideohjelma, johon sisältyy myös toimintakulttuurin ja pedagogiikan kehittäminen. Nykyinen koulutusaste ja järjestäjäkohtainen toiminta on pirstaleista ja kaipaa selkeämpää yhteistä suuntaa, jotta yhteistyö on sujuvaa.

Selonteossa olisi toivottavaa asettaa tavoitteita ja suuntaa oppimisanalytiikan kehittämiseksi. Kansallinen keskittynyt tiedonkeruu luo tietovarantoa, jota voisi hyödyntää oppimisen etenemisen seurantaan ja arviointiin, oppimisen edistämiseen ja tuen tehostamiseen sekä haasteiden ennakoimiseen ja tunnistamiseen. Tämä edellyttää dataa, sen käsittelyyn ja hyödyntämiseen liittyvien tietosuojaj- ja tietoturvakysymysten ratkaisuja.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tavoite sujuvimmita siirtymistä toiselta asteelta korkeasteelle on erinomainen. Tavoitteistoon voisi lisätä maininnan korkeakoulujen ja toisten asteen yhteistyön vahvistamisesta. Kiinnostusta korkeakoulu- ja jatko-opintoihin voidaan lisätä koulutusmuotojen ja -tasojen välisellä yhteistyöllä. Päijät-Hämeessä Koulutuskeskus Salpauksen ja LAB-ammattikorkeakoulun MOTARI-väylä on kannustanut ammatillisten perustutkintojen opiskelijoita jatko-opintoihin ja he ovat myös menestyneet tutkinto-opiskelijoina.

Koulutus- ja työperäinen maahanmuutto ja sen edistäminen liitetään selonteossa korkea-asteeseen vaikka työvoiman riittävyys ja ammatillisten osaajien rekrytointiongelmat ovat joillakin toimialoilla merkittävä kasvun este.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön saavutettavuus, matalan kynnyksen koulutuspalvelut ja koulutuksessa aliedustettujen kohderyhmien tavoittaminen ovat arvokkaita linjauksia ja toimenpiteitä osaamisen kehittämisessä, perustaitojen ylläpidossa ja uudistamisessa koko väestön osalta.

Toimenpide vapaassa sivistystyössä hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämisestä on merkityksellinen. Näin vapaa sivistystyö voi tukea osaltaan koko koulutusjärjestelmää. Selonteossa olisi siksi tarpeen tuoda esiin mahdollisuus hyödyntää vapaan sivistystyön palveluja yleissivistävän koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tarjonnassa. Vapaa sivistystyö tarjoaa myös monipuolisia mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvan oppimisen esisijaiseksi tavoitteeksi on selonteossa linjattu aikuisväestön osaamisen kehittäminen ja osaamistason nostaminen. Pidämme hyvänä tavoitetta kehittää tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaava jatkuvan oppimisen järjestelmä, jossa huomioidaan nykyistä paremmin myös eri koulutusasteiden ylittävät osaamisen kehittämisen tuotteet.

Jatkuvassa oppimisessa toisen asteen ammatillisella koulutuksella on merkittävä tehtävä: Työikäiset kouluttautuvat vaihtaakseen alaa, siirtyäkseen uusiin tehtäviin, edetäkseen uralla tai ryhtyäkseen yrittäjiksi.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittämisen joustavoittaminen, sen suuntaaminen ohjaukseen, erityiseen tukeen, kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen ja ohjaukseen, digipedagogiseen osaamiseen ja johtamiseen ovat merkittäviä ja perusteltuja valintoja. Osaamisvaateet ovat ammatillisen koulutuksen reformin myötä sekä muuttuneet, laajentuneet että lisääntyneet. Opettajan ammatillinen profiili on laajentunut moneen suuntaan ja siksi erikoistava osaamisen kehittäminen on tarpeen. Opetustyön muutoksessa tarvitaan myös tukitoimenpiteitä työssä jaksamisen ja työhyvinvoinnin varmistamiseen.

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on turvattava muodollisesti kelpoisten opettajien saatavuus esimerkiksi kelpoisuusasetuksen muutoksilla. Rekrytointiongelmien on arkipäivää monella alalla, mutta korostuvat tekniikan aloilla.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Pidämme tärkeänä, että opintotuki- ja etuusjärjestelmää tarkastellaan myös jatkuvan oppimisen osalta ja selonteossa otetaan kantaa jatkuvan oppimisen rahoituksen vastuunjakoon. Työuran aikainen oppiminen hyödyttää yksilöä itseään, työyhteisöä ja työpaikka sekä yhteiskuntaa, se myös edistää työssä jaksamista. Tämä monitahoisuus tekee vastuunjaosta haastavaa.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteossa mainitut maahanmuuttajataustaisia koskevat tavoitteet ja toimenpiteet ovat tarpeellisia ja perusteltuja. Ammatillisen koulutuksen osalta on kuvattu tavoitteita henkilökohtaistamisen kehittämiseen, riittävään opetukseen, ohjaukseen ja tukeen, opiskeluvalmiuksia tukeviin opintoihin sekä yhteisöllisyyden edistämiseen ja opiskeluhuoltopalveluihin.

Olisi perusteltua tarkastella kansainvälisten osaajien ja koulutus- ja työperustaista maahanmuuttoa myös ammatillisen toisen asteen koulutuksen näkökulmasta. Osaajien houkuttelu pelkästään korkeakoulutukseen ei tule varmistamaan työvoiman riittävyttä ja yritysten toimintaedellytyksiä. Tarvitsemme siksi vieraskielisiä tutkintoja toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Koska monikulttuuriset työyhteisöt ovat jo nyt eri toimialoilla arkipäivää, tarvitsemme monikulttuurisen työelämän osaamista eri tehtävätasoilla ja toimialoilla.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Katajisto Seija
Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä